

Елин Пелин

Елин Пелин (псевд. на Димитър Иванов Стоянов) (Байлово, Софийска област, 8.07.1877 – София, 3.12.1949) е потомък на преселнически панагюрски род. Сред предците и роднините му има много учители. Първите двадесет години от живота си прекарва в родното Байлово. След това учи в София, Златица, Панагюрище, отново в София и в Сливен. След края на V гимназиален клас, незавършил пълния курс на гимназиалното образование, се връща в родното си село, където учителства в продължение на една година. След това заминава за София. Поради незавършеното си средно образование не успява да стане редовен студент в Юридическия факултет на Университета. Не се сбъдва и мечтата му да учи в Рисувалното училище, където въпреки художествените си заложби не е приет. От 1899, на 22-годишна възраст, той заживява в столицата. През ноември 1902 поставя началото на месечно списание, което назовава „Селска разговорка“. След установяването си в София се сближава с кръга около сп. „Летописи“ с редактор Константин Величков и уредник Димитър Бояджиев. Силно свързан е с групата около хумористичния вестник „Българан“, който започва да излиза през 1904. В тази група участват такива значими за българската култура имена като Александър Божинов, Александър Балабанов, Андрей Протич, Сава Огнянов, Васил Кирков, и др. Благодарение на застъпничеството на проф. Иван Шишманов през 1903 Елин Пелин постъпва като библиотекар в Университетската библиотека, където остава до 1907. В периода 1910–1916 работи в хранилището на Народната библиотека. През 1924 става първият уредник на къщата музей „Иван Вазов“ в столицата и не напуска този пост до пенсионирането си през 1944. При бомбардировките над София по време на Втората световна война избухва пожар в музея. Тъй като Елин Пелин е държал там своя личен писателски архив, много от ръкописите му изгарят. Първото му пътуване зад граница е до Италия през 1905 в компанията на Ал. Божинов. Посещават Венеция и Флоренция. Следващата година, от 1906 до 1907, е командирован във Франция – в Париж и Нанси. Докато е в Нанси, прекарва един месец заедно с Яворов, който също е изпратен там, за да учи френски и да опознава френската литература. През лятото на 1913 Елин Пелин посещава Петербург заедно с Александър Балабанов. Важен факт от неговата биография е близостта му с цар Борис III. В редица случаи Е. Пелин използва тази дружба, за да помага на други хора. Пример за това е опитът му да се застъпи за Никола Вапцаров по време на процеса срещу него през 1942. Елин Пелин участва и в акцията по спасяването на българските евреи, като заедно с редица други български интелектуалци и общественици подписва протестната декларация срещу Закона за защита на нацията, внесен от

Кратка информация

Име	Димитър Иванов Стоянов
Псевдоним	Елин Пелин
Роден	08.07.1877 г. с. Байлово (София)
Починал	03.12.1949 г. гр. София
Жанрове	повести, разкази, романи, стихотворения, хуморески, стихотворения в проза
Издания	Летописи, Българан, Пътека, Септемврийче, Български преглед, Селска разговорка
Направления и кръгове	Народничество, Кръгът около в. „Българан“, Кръгът около сп. „Летописи“, Кръгът около в. „Развигор“

правителството на Богдан Филев с цел разрешаване на т.нар. „еврейски въпрос“. За съпругата си Стефана Щерева, с която имат две деца – Елка и Боян, писателят се жени на 43-годишна възраст. Преживява последните пет години от живота си в условията на т.нар. „народна власт“, която се установява в България след 9 септември 1944. През 1945 той постъпва в редакцията на в. „Септемврийче“. Новата власт го удостоява със златен медал „За наука и изкуство“ и организира тържествено честване на неговата 70-годишнина. По всяка вероятност Елин Пелин е бил мишената на куршума, убил по погрешка хумориста Борис Руменов (Борю Зевзека). Трагедията се случва през ноември 1944. Стрелецът е партизанинът Станислав Вихров. Писателят умира на 3 декември 1949.

Елин Пелин започва да пише още в ученическите си години. През 1895 публикува в периодични издания първите си разкази и стихотворения. През 1897 в сп. „Български преглед“ излиза стихотворението „Тихи тъги“ – първото му произведение, подписано с псевдонима Елин Пелин (преди това се е подписвал като *Д. Иванов, Д. Йотов, Мито Йотов*). Макар в жанрово отношение неговото творчество да не е лишено от разнообразие, повествователните жанрове, особено краткият разказ и повестта, са писателската му стихия. Има опити в областта на лириката, дори пет негови стихотворения са включени в съставената от Димитър Подвързачов и Димчо Дебелянов „Българска антология. Нашата поезия от Вазова насам“ (1910). Но преди всичко той си остава един от най-големите български майстори и новатори в областта на разказа. Неподражаемият начин, по който Елин Пелин разказва, заема водещо място в оценките и в изследванията, посветени на неговото творчество. Сред основните издания приживе на негови творби са сборникът с хуморески, стихотворения и стихотворения в проза „Пепел от цигарите ми“ (1905–1910), сборниците с разкази „Разкази“, том I и том II (1904 и 1911), „Китка за юнака“ (1917), „Избрани разкази“ (1922), „Сборник от разкази“ (1923), „Черни рози“ (1928), „Под манастирската лоза“ (1936), „Аз, ти, той. Мили родни картинки“ (1936), „Летен ден“ (1938), „Щъркови гнезда“ (1938), „Избрани разкази“ (1946 и 1949), сборникът с хумористични стихове, разкази и диалози на шопски диалект „Пижо и Пендо“ (1917), повестите „Гераците“ (1911) и „Земя“ (1928), сборници с произведения за деца като „Гори Тилилейски“ (1919), „Сладкодумна баба“ (1919), „Правдата и кривдата“ (1920), „Сватбата на Червенушко“ (1924), „Цар Шишко“ (1925), „Песнички“ (1927), „Поточета бистри“ (1931), „Кумчо Вълчо и Кума Лиса“ (1939), „Три баби“ (1940), „Щурче-свирче“ (1940), „Страшен вълк“ (1944), двете части на прочутия роман за деца „Ян Бибиян. Невероятните приключения на едно хлапе“ (1933) и „Ян Бибиян на Луната“ (1934).

Повествователният стил на Елин Пелин се отличава със свойства като конкретност и яснота на образите, скритост на авторското присъствие, простота, проникателност за невидимите връзки между нещата. Централна роля в строежа на неговите разкази играе събитието или, по думите на самия автор, случката. Сюжетът обуславя характеристиките на героите. Диалогът и пейзажът имат водеща функция. Изображението на дисхармонията на социалните отношения, която е основна Елин-Пелинова тема, е вградено в хармонична и уравновесена художествена конструкция. Творбите му създават впечатление за самоизразяване и саморазкриване на света без участието на автора. Присъщо за него е умелото съчетаване на комичното и трагичното в художествената картина на живота. Много от разказите му са истински шедьоври, като „Косачи“, „Кумови гости“, „На оня свят“, „Андрешко“, „Напасть божия“, „На браздата“, „По жътва“, „Ветрената мелница“, „Сиромашка радост“, „Нане Стоичковата върба“, „Задушница“, „Спасова могила“, „Мечтатели“, „Пролетна измама“, „Сълза Младенова“. Основен обект на изображение е животът в българското село, на което авторът дължи популярното си прозвище „певец на българското село“, но макар и основателно, то е твърде едностранчиво. Безспорно, селото е социалното пространство, в което е вместен съграденият в тези разкази образ на света, но той отива далеч извън неговите граници. Елин Пелин има остро чувство за социалната обусловеност на човека, но в не по-малка степен и за вътрешната сила, която прави същия този човек способен, понякога изненадващо за самия себе си, да надмогне обусловеността си, да намери простор за душата си и да не се пречупи под бремето на пошлостта, неправдата и грозотата. Особено място сред разказите на Елин Пелин заемат включените в сборника „Под манастирската лоза“. В тяхната основа стои жанрът на апокрифното средновековно житие. В много отношения тази книга се различава от другите сборници на Елин Пелин, но може би най-значимата промяна засяга отношението между идея и сюжет. Ако в предишните разкази сюжетът е водещ, а посланието до голяма степен е функция от него, то в творбите

от „Под манастирската лоза“ водеща е идеята, на която и сюжетът, и героите са подчинени. Това доближава тези разкази до модела на притчата. Обединяващото ги послание се отнася до изразеното в тях разбиране на понятията добро и зло, праведно и грешно, истина и лъжа.

Повестите на Елин Пелин се нареждат сред шедьоврите в българската проза. Първата от тях, „Нечиста сила“, авторът не включва в събраните си съчинения, тъй като я преценява като недостатъчно добра. За най-прочутата му творба, „Гераците“, Никола Георгиев казва, че това е най-хубавата и най-близката до своята жанрова същност българска повест. В това свое произведение Елин Пелин разработва свой собствен подход към широко разпространения в литературата сюжет за разпада на едно семейство, като поставя ударението върху психологическите и житейските последици от този разпад за всеки от героите, върху индивидуалния начин, по който всеки от тях преживява случващото се. Най-късната му повест, „Земя“, е едно от забележителните постижения на писателя с проникновеното си вникване в гибелното въздействие на алчността върху душата на човека.

Елин Пелин е майстор на хумора, особено на пародийния хумор. Неговите най-зрели постижения в хумора са именно пародии, най-известните от които са събрани в цикъла „Пижо и Пендо“.

Сред богатото му творчество за деца се откроява романът „Ян Бибиян“. Това е първият фантастичен роман за деца в българската литература. Печата се най-напред в подлистниците към вестник „Пътека“, предназначен за деца и юноши. Първата част – „Ян Бибиян. Невероятни приключения на едно хлапе“, излиза в броеве 2–24 от януари до юни 1933, а втората – „Ян Бибиян на Луната“, в броеве 3–26 от септември 1933 до юни 1934. Тази творба на Елин Пелин е плод едновременно на голямата дарба и желание, с които той създава произведения за деца, и на изключително силния му интерес към техниката.

Произведенията на Е. Пелин привличат вниманието на едни от най-авторитетните литературни изследователи. Видни критици от неговото време като Владимир Василев, Александър Балабанов, Димо Кьорчев и др. са оставили проникновени наблюдения върху посланията на неговото творчество и качествата на неговия език. В по-ново време посветени на Е. Пелин трудове като „Майстори на разказа“ на Искра Панова, „Елин Пелин“ на Радосвет Коларов, „Жанр и смисъл на повестта „Гераците“ на Никола Георгиев и др. са сред българската литературоведска класика.

Голяма е заслугата на Тодор Боров за съставянето и редактирането на събраните съчинения на Елин Пелин. Българският библиографски институт (1918–1964) в София носи името на писателя от края на 1949.

Съществуват десетки издания на неговите творби и преводи на над 40 езика. На негово име е учредена *Национална литературна награда*.

От 1950 бившият град Новоселци, разположен близо до Байлово, родното село на писателя, носи неговото име – Елин Пелин. На него е наречен и морският нос Елин Пелин в Антарктика.

Други псевд.: *Чичо Благолаж, Камен Шипков, Елчо, Пан, Пелинаш, Поручик, Мито, Чер Чемер, Иван Коприван, Горна Горчица, Катерина, Бокич* и др.

Миряна Янакиева

Библиографията е изготвена от **Аделина Германова**

Аудиоархив

Елин Пелин

Обръщение към българските деца, в което писателят говори емоционално за родното си село Байлово и за пробудената у него още от най-ранно детство любов към книгата. С възненение си спомня за прочита на „Под игото“ от Иван Вазов и на стихотворенията на Любен Каравелов. Разказва и за ранното си увлечение по рисуването. Споменава първите си литературни публикации и обяснява псевдонима си. (Презапис от стара плоча на Радиото)

0:00 / 3:20

Файл: Пелин разказва спомени.mp3 (8,03 MB)

Държател: Архив на Българското национално радио

Книги от Елин Пелин

Заглавие	Жанрове	Година
Разкази : Т. 1–2.	разкази	1904 (1912, 1918, 1926)
Пепел от цигарите ми	разкази	1905 (1910)
От прозореца	сценки	1906
Златни люлки : Стихове за малки деца	стихове	1909 (1918, 1938, 1942)
Разкази	разкази	1917
Пижо и Пендо : Хуморист. стихове, разкази и диалози на шопски диалект	разкази, стихове	1917 (1918, 1921, 1925, 1929, 1939, 1942, 1944, 1991)
Китка за юнака : Разкази	разкази	1917 (1918, 1925, 1942, 1944)
	▼	